

Teksts — Ieva Puķe

Foto — Nora Krevneva, F64

Radioviņu loterija

YL3DQ un YLIZF — tā mūziķi **Normundu Šnē** un ekonomistu **Kasparu Uzticu** pazīst radioamatieru pasaulē. Latvijā ir ap 300 šādu cilvēku

NO TUMŠAJĀM ziemas dienas debesīm vipsirms iznirst milzu antena. *Sinfonietta Rīga* vadītāja **Normunda Šnē** māja Ziepniekkalnā zem šī verķa silueta izskatās mazāka nekā patiesībā.

Pats mūziķis ēkas otrajā stāvā rosās ap aparātūru, kam nav nekāda sakara ar viņa profesiju, bet ir vistiešākā saistība ar uztvērēju, kas patiešām atrodas šajā namā.

Šņakoņa, neskaidra balsu murdoņa... Normunds pagriezī skaņas pogu. «*Igrek, Leonid, tri, Dima, ščuka**», viņš ierunā mikrofonā. «*Aleksandr, dobrij den, zdes v Rige operator Normunds***...» Persona vada otrā galā acimredzot nav sapratusi, tādēļ tiek atkārtots vēlējis: «*Norm: Nikolaj, Olga, Roman, Marija****...» Namatēvs nobēr arī skaitļu rindu, tad tikpat raiti un pieklājīgi, paspēdams apsvēikt sarunbiedru Jaunajā gadā, atvadās un paskaidro nejausajiem klausītājiem: «Šis bija ļoti ātri, pats nepieciešamākais. Izsaukuma signāls ir obligāts, stacija obligāti jāidentificē.»

Mistiskais Aleksandrs, ar ko viņš tikko sazinājās, atradies Sverdlovskā, Sibīrijā, viņa uztvērējs darbojies 14,166 megahercu frekvencē 20 metru viļņu diapazonā. Savukārt divainais vārdu savirknējums, ko

dzirdējam no Normunda mutes, izrādās viņa paša uztvērēja nosaukuma pirmo burtn atšifrējums Krievijas kolēģim. YL3DQ — tā Šnē pazīst radioamatieru vidē.

Ceļu uz Normunda māju mums savukārt ir parādījis YLIZF — cits Latvijas radioamatieris Kaspars Uztics, kurš no Madeiras salas novembra beigās atvedis pasaules čempiona titulu komandu konkurencē, startējot kopā ar lietuvieti, bosnieti un pieciem vāciešiem.

TĀPAT KĀ GAGARINS UN KASTRO

«Ar radio nodarbojušies diezgan daudz ievērojami cilvēki, arī mūziķi,» — lepojas Normunds Šnē. «Gorans Bregovičs, Džons Bondžovi, aktieris Marlons Brando, Jordānijas karalis...» «Abi brāļi Kastro,» piebilst Kaspars Uztics. Savs izsaukuma signāls esot ikvienam kosmonautam, sākot jau ar Juriju Gagarinu.

Vai tas ir karalis vai politiķis, vai pavisam vienkāršs cilvēks, radiosaimniecība mūsdienās visiem ir līdzīga kā Normunda mājā, kurā ciemojamies. Liela, melna kaste ar displeju un pogām: reizē raidītājs un uztvērējs. «Rietumos ir trīs, četras kompānijas, kas to ražo rūpnieciski,» piebilst Šnē. Cita kaste ir signāla pastiprinātājs. To ar jumta antenu savieno resns kabelis. «Bet caur šo kastīti var pieslēgt divas antenas vienlaikus, caur šo — pagriezt antenu vajadzīgajā virzienā,» aparātūru izrāda saimnieks.

Mūziķis Normunds Šnē (pa labi) savās mājās ir «ētera vilks» radista austiņās — sazināties ar pasauli palīdz melna kaste ar displeju un pogām: reizē raidītājs un uztvērējs. Savukārt Kaspars Uztics novembrī kļuva par pasaules čempionu komandu konkurencē

Datora monitors vajadzīgs, lai redzētu katru reģistrēto radiosakaru, uzglabātu elektronisku sarakstu ar stacijām visapkārt pasaulei, ar kurām viņš nodibinājis kontaktus. «Folklenda salas, Kanāriju salas, Kuba,» ģirb nosaukumi. «Pašiem interesantāk nodibināt sakarus ar tālākiem kontinentiem. Var jau, protams, tepat ar lietuviešiem arī uzsist klāču, bet cik ilgi to darīs?» viņš pasmaida un sniedz izvēlumu no nedaudz piemirstā vidusskolas kursa fizikā. «Radioviļņi izplatās ļoti vienkārši: izstaro no Zemes, atsitās pret jonosfēru un iet apkārt Zemei. Absolūta līterija. Uz katras radio frekvences var būt cita stacija.»

Ar mani nerunā jūtīgs mūziķis ar diriģenta zīdi, bet gan «ētera vilks» radista austiņās, kurš pārliecināti sērfo amatieriem atvērtajā isvilņu pasaulē. Tikpat profesionāli kā savu instrumentu oboju viņš pārzina telegrāfa atslēgu un Morzes ābeci, kas nepieciešama, lai «sapikstinātu» amata brāļus dažādos kontinentos.

«Nekas svešķis, Latvijas apstākļiem piemēroti,» Normunds, ar roku nopajā iespaidīga lieluma uztvērēja plastmasas virsmu. «Kaspars var pastāstīt, ka tur, kur viņš brauc vinnēt lielos mašīnās, tā saimniecība ir krietni nopietnāka.»

Kad ir sakrāti dati par zināmu uztverto signālu skaitu konkrētos viņu diapazonos, no amerikāņu radiomateriuru savienības var dabūt diplomu – Normunds vērs uzmanību galerijai pie mājas sienas. Par apliecinājumu, ka savienojumi patiešām ir notikuši, der pastkartes ar tehniskajiem datiem, ko cits citam sūta radioamateri. Šnē iespaidīgo QSL jeb «apstiprinājuma karšu» kolekciju nupat papildinājuši no Amerikas, Dienvidkarolīnas pienākusi atklātne ar tīģeri un kolēģa Deivida Vokera adresi. «Svinam jaunās nācijas dzimšanu,» rakstīts uz Dienvidsudānas pastkartes. «Valsts, par ko visi varbūt pat nezina, un, lūk, te jau ir kartītē!» Normunda seja ir priecīga. «Bet vairāk lepojos par valstīm uz diezgan grūti viņu diapazona, 160 metriem,» viņš piebilst. «Un meklējot šeit no pilsētas... ausis reizēm krietni ciet, kad tajos trokšņos mēģini kaut ko saņemt.»

HOLANDIETIS PAZŪD MĪGLĀ

Nopērc aparatūru, uzslēdz antenu un «bliež» ēterā – tā radioamatierisma sfērā nenotiek. Lai arī šī lieta ir hobijs, Elektrosakaru direkcijā, kas arī izdod apraides licences komerciālajām radiostacijām, amatieriem ir jānokārto eksāmens. Jābūt konkrētiem zināšanām. Raidītājs ir jāreģistrē. «Tas ir stāsts arī par elementāriem drošības noteikumiem,» paskaidro Dže. «Man te ir diezgan augsti spriegumi, līdz 2000 voltu.»

Lai arī pats sevi par izcilu tehniku cilvēku neuzskata, viņa radioamatieru pieredze krājusies jau no 70 gadu vidus. Divu mūžu dēļ ar absolūto dzirdi paralēli lasīšanai sācis mācīties notis, bet 15 gadu vecumā nopietni ieinteresējies par vēl kādu sfēru. Kopā ar klasesbiedru aizgājis uz PSRS

Radioamatieru stacijas D4C stacionāro antenu lauks Zelā raga salā

militāri patriotiskās organizācijas DOSAAF klubu Jelgavā. Trenējies radioamatierismā, protams, kompetentu cilvēku uzraudzībā. «Padomju laikā «formāts» bija tāds pats kā tagad, iespējas arī tādas pašas,» Normunds paskaidro. Atceras savu pirmo radiosakaru – ar kādu holandiešu, kurš «pēkšņi pazuda dziļā miglā un trokšņos, mēs sarunu nemaz nepabeidzām.»

Vai «kapitālists» zināja, ka runā ar piecpadsmitgadu puiku no PSRS? Vai radioamatieru etiķete vispār prasa nosaukt vecumu? «Nosauca gan, it īpaši Amerikā un Krievijā ir visai cienījama vecuma kolēģi: tādi, kuriem jau ap 90,» atbild Normunds.

Viņi ar holandieti tajā senajā sarunā mēģinājuši identificēt savu uztvērēju datus. PSRS staciju nosaukumi tolaik sākušies ar burtiem UA, Latvijas – ar UQ, radiopasaule mēs jau tolaik esam bijuši autonoma teritorija! Taču, zinot, ka amatieru ēteru kontrolē attiecīgie dienesti, politiku šādā komunikācijā neviens nav pinis iekšā, radioamatieru vidē tā ir tagad līdzās reliģijai un reklāmāi ir tabu tēma.

Kad Padomija un DOSAAF sistēma izīra, Normunds pameta hobiju. Tas sakrita ar konservatorijas beigšanu, nopietnu pieredzēšanas mūzikai. Viņš turklāt Rīgā nomainīja daudzus ierītes mīļotājus. Kurš daudzdzīvokļu mājā piecietos par milzīgu antenu uz jumta? Pauze ievilkās 20 gadu garumā.

«Es nepelnu miljonus, bet, kad negaidītā kārtā uzcēlu šo māju, man ienāca prātā: pag, bet varētu atsākt!» atceras mūziķis. «Jāpaskatās, kas notiek radiolietās.» Pie jumta novilcis divas stieples, pats uzkonstruējis elementāru antenu. «Ar prieku konstatēju, ka notiek daudz kas!» viņš atceras atkatsatīšanās.

Iesācējam pietiekot ar 600 latu vērtu radiouztvērēju un stieples antenu, kas kopā ar kabeli maksā latus 50. Šnē uztvērējs maksā 6000 ASV dolāru, antena aptuveni tikpat, viņi pārējie «niek» vēl kādus 4000 dolāru. Yagi tipa isvilņu antenu 28 metrus augsta torņa galā mūziķis uzlicis 2006.gadā.

EKSPEDĪCIJA UZ KOLKAS BĀKU

Normunda Šnē «radiokolēģis» Kaspars Uztis, par viņu krietni jaunāks, arī sācis iepazīt ēteru 15 gadu vecumā, tieši tajā laikā, kad Normunds to bija pametis. 1993.gadā Liepājā Kaspars iestājās jaunsardzē un pēc tam – zemessardzē, pie radiouztvērēja nokļuva ar šo organizāciju starpniecību. «Tas aizrāva. Internets un datori vēl tikai parādījās,» viņš neizplīst detaļās. Dienestā Latvijas Republikas armijā pulsis jauno hobiju izmantoja profesionāli, bija sakarnieks, bet mēdza patērēt arī ārpusmājas uztvērēju «medībās». «Pa naktīm isti nebija ko darīt,» viņš nosmej.

«Ar meitenēm tur arī var iepazīties?» jāautāju par amatieru ēteru. «Nē, tā nav tā pareizā vieta, kur iepazīties, bet azarts rodas,» Kaspars atrauc. «Kāpēc cilvēki kāpi kalnos vai iet medībās? Neviss tāpēc, ka viņi nekad nebūtu no augšas uz kaut ko paskatījušies vai galā trūktu ledusskapī.»

Dienot Irākā, viņš lietoja vietējo izsaukuma signālu. Amatieru radio viņa misijā konflikta zonā deva dubultu jēgu, kā citizemju amatieru kontaktpunkts Irākā viņa raidītājs bija uz izķeršanu. «Huseina laikā Irākā teorētiski bija atļauts strādāt tikai vienai stacijai. Visiem citiem bija interese to «nostrādāt,» viņš par pārejo radioamatieru interesi runā profesionālajā slēgā, ko mūsu sarunas laikā

Zaļā raga salas komanda, kas uzstādīja iepriekšējo pasaules rekordu 2008.gadā: LY9Y (Jurgis Iņģotais), YL2BJ (Vilnis Mucenīks), YL2KL (Girts Būdis), YL2ZF (Kaspars Uzties)

izmanto vairākkārt. Pēc izglītības ekonomists, kurā brīdī un kādā virzienā «jāsauca» citi uztvērēji, vajadzīgs vismaz desmit gadu treniņš. 48 stundas bez miega, intensīva signālu meklēšana, pasaule ir sadalīta sarežģītības

Lai labi startētu sacensībās, orientētos, kurā brīdī un kādā virzienā «jāsauca» citi uztvērēji, vajadzīgs vismaz desmit gadu treniņš. 48 stundas bez miega, intensīva signālu meklēšana, pasaule ir sadalīta sarežģītības

Citizemju uztvērēju ķeršana esot vislabākā galvas izvēdināšana: tā tik ļoti atšķirīgas no tā, ko dara ikdienā!

zonās, iegūtie punkti summējas. Svarīgi arī, kur notiek sacensības. Jo tuvāk ekvatoram, jo labāk jonosfēra ļauj uztvert īsos radioviļņus. Toties ziemeļos jonosfēras skaistā spīdēšana ziemeļblāzmas tos nokauj – vari lieki nemocties ar uztveršanu, labāk ēj saunā!

«Cilvēki, kas cenšas pēc iespējas vairāk valstis «nostrādāt», ir kā pastmarku kolekcionāri», salīdzina Kaspars. «Zemajos viļņu diapazonos tas patiešām nav viegls uzdevums – tikti pāri 300 valstīm. Starp citu, arī

valsts radioamatieru izpratnē ne vienmēr ir valsts – tā var būt arī kāda administratīva, vēsturiska vai ģeogrāfiska teritorija. Lielbritānija ir sadalīta: Velsa, Skotija, Anglija, Mēnas sala... Ir tādas salas Klusajā okeānā, kur varbūt dzīvo daži tūkstoši iedzīvotāju un var kādu amatieri atrast. Visdīvainākā teritorija laikam ir Skārboro rifs – faktiski kādi deviņi kilometri seklā jūrā starp Ķīnu un Indonēziju», sāk smieties Normunds. «Es pat nezinu, kāpēc tā ir pasludināta par atsevišķu teritoriju. Viri aizbrauc, uz tiem akmeņiem sameistaro tādas koka sastatnes, sēž jūras vidū un nedēļu kaut kā mēģina tikt ar sevi galā. Pilnīgi traki cilvēki!»

«Pie Antarktīdas ir daudzas salas, kur var piebraukt dažus mēnešus gadā – atkarībā no tā, kādi vēji, kādi ledi sapūsti», papildina Kaspars. «Teiksim, uz Pētera I salas [amatieri] divus gadus no vietas mēģināja tikt virsū – noīrē kuģi, mēnesi dreifē ap salu, tas viss maksā vajāpātīgu naudu.»

Dārgi un laikietilpīgi, bet tā varot nokļūt vietās, uz kurām neizvestis nevienš cēlojumu birojs. Latvieši pirms vairākiem gadiem divu dienu ekspedīciju noorganizējuši pat uz Kolikas bāku, kas atrodas 5,2 km no krasta uz mālīgās salas Baltijas jūrā. YL2CI – Kārlis, YL2QGQ – Andris, YL2GUI – Egils, YL2ZF – Kaspars, YL2AO – Jūris, YL3GMG – Marita, YL2KA – Jeļņņijs, YL2RR – Aleksandrs un Mārtiņš, YL2CQ – Ervins, Kaspars rakstīja ekspedīcijas atskaitē.

BALSS NO PAGĀTNES

Ja visa pasaule tik ļoti gaužas no informācijas pārbāzītību un laika trūkumu, kāda ir motivācija piekopt šo ekskluzīvo hobiju? Cik laika tam atvēl mani sarunas biedri?

Kaspars pie uztvērēja apšēzoties epizodiski, bet uzreiz ļoti intensīvi. «Mobilizējos sacensībām, kā krievi saka, *dušu otvesti*****», viņš atbild.

«Man, protams, pamatdarbs ļoti traucē nodarbošies ar to», aizdomājas Normunds. «Nevāru atļauties 24 stundas negulēt un tad iet pie orķestra.» Mūzikim citizemju uztvērēju ķeršana tomēr joprojām šķiet vislabākā galvas izvēdināšana: tā tik ļoti atšķirīgas no tā, ko viņš dara ikdienā! Atšķirība no interneta sakaru prognozējamības radioviļņu izplatība joprojām ir mīkla. Piesēdies pie uztvērēja un nekad nezini, ko tur atradīsi. «Morzes abēci šodien nevienš vairs citur, man liekas, neizmanto», saka Normunds. «Kaut kāda romantika tajā visā ir, tā ir balss no pagātnes.»

Pēc Elektronisko sakaru direkcijas mājas lapā atrodamās informācijas, Latvijas radioamatieru daudzums turpinā augt, raidstaciju skaits ir sasniedzis 300. Sestdien rītos latviešu amatieru ētērā ir tā sauktās apaļais galds. Tur satiekas arī dāmas. «Jūrim sieva, YL2PG meita, Nelliņa Venstpiļi», Normunds ar Kaspāru sāk skaitīt. Radio entuziasti citi citu pat labāk atceroties pēc izsaukuma signāla nekā pēc vārda un uzvārda!

«Sestdienu rītos tiek izrunātas visas aktualitātes», viņi stāsta.

«Valstī?» ieinteresēti iesaucos.

«Nē. Radiolietās», puši mani atvēšina.

«Bet kas tad tādā var mainīties vienas nedēļas laikā?» brīnos.

«Nu, cilvēki dalās ar informāciju, ko kāds ir «nostrādājis», kādas ekspedīcijas uz kuriem ir aizbraukušas. Atgādina, ja ir kādas sacensības. Arī latviešu starpā tiek taistās sacensības. Sēšas līmeņa futbolu paspēlēt – kāpēc gan ne?» viņi smejas.

Vācijā, Ķīnā, Krievijā un ASV, kur šīs nozares entuziastus dēvē par hemiem jeb šķipļiem****, radioamatierisms tradicionāli joprojām ir populārāks nekā Latvijā. Ap zemi pat riņķo kādi 40 amatieru palaisti satelīti. «Ir cilvēki, kas eksperimentē ar ļoti augstām frekvencēm – «sauj» signālu uz Mēnesi, kas arī to atspoguļo. Signāls nāk atpakaļ pēc kādam divām, trim sekundēm [cilvēks mikrofonā] pats ieļauj «ā», lai var dzirdēt. Tur vajag nopietnas antenu konstrukcijas, aparatūru», pilnā nopietnībā stāsta Kaspars.

«Jaungada nakti arī ir lielāka aktivitāte ētērā» apjauzoties. «Jā, gadu mīļās aktivitātes pallelīnās. Tad cilvēkiem ir laiks nodarbošies ar hobiju lietām», atbild Normunds. «Un arī Ziemassvētkos, kamēr citi griež tītaru vai cūku, kas nu kuram turvāks.» ●

* Igreks, Leonīds, trīs, Dima, lūdaka – krievu val.

** Aleksandr, labdien, šeit Rīgā operators Normunds – krievu val.

*** Norm: Nikolajs, Olga, Romāns, Marija – krievu val.

**** Nomerināt dvēseli – krievu val.
***** Vārdus spēle: ham – šķipļis (angļu val.), sālsinājums no home amateur – mājas amatieris